

ACȚIUNI DE SOLIDARITATE ALE GRECO-CATOLICILOR DIN TRANSILVANIA LA JUMĂTATEA SECOLULUI AL XIX-LEA

Unitatea credinței și bisericii creștine de-a lungul secolelor au constituit fundamentul care a imprimat trăinicia și forța creștinismului. În scrisorile sale adresate primilor creștini, Apostolul Pavel prezenta necesitatea și importanța unității tuturor celor care cred în Dumnezeu: “*Tot așa și noi care suntem mulți alcătuim un singur trup în Christos: dar fiecare în parte suntem mădularele unii altora*”¹, “*Și dacă suferă un mădular, toate mădularele suferă împreună cu el*”². Condiția esențială pentru realizarea acestei unități era, conform celei de-a doua porunci, altruismul, iubirea față de semenul tău: “*Să iubești pe aproapele tău ca pe tine însuși*”³.

Cu cât oamenii deveneau mai altruști, cu atât își iubeau semenii mai mult. Acesta era un lucru esențial, deoarece prin trăirea unei vieți creștine se ajungea la o asemenea unitate care avea să devină efectivă. Exemplul lui Hristos care nu a încetat să-și manifeste dragostea, preferința pentru sărmani, pentru cei excluși de societate, pentru bolnavi și infirmi, pentru toate victimele calamităților, îl face pe creștin să lupte pentru mai multă dreptate, mai mult respect pentru oameni și pentru viață, pentru solidaritate etc. Acestea sunt principiile intangibile care guvernează comportamentul social al creștinilor catolici și angajarea lor în lume. Hristos a venit nu ca să osândească lumea, ci ca să o mântuiască⁴. Așadar, credinciosul catolic trebuie să fie o ființă mereu prezentă în istorie, în plină acțiune creatoare și împlinire a învățăturilor lui Christos.

Universul în care trăiește catolicul este astfel un univers dinamic, orientat spre ceva așezat în zarea istoriei. Conceptul “*de formă*”, acțiunea de “*a forma*”, de a impune realități concepute ca un haos până la introducerea ordinii catolice, de a impune tiparele acestei ordini sunt esențiale pentru Biserica catolică. Dar duhul “*formării*” fiind prin excelență istoric, presupune convingerea că omul își poate impune voința sa asupra evenimentelor, că poate lucra asupra istoriei care poate fi obligată să intre pe făgașul croit de spirit⁵. Voința faptei, convingerea posibilității ei și vocația care le dă o unitate organică au creat acel duh al catolicismului. Biserica catolică a solidarizat masele cu viziunea ei, cu idealul ei și le-a făcut să se simtă o imensă armată a lui Christos, dându-le impresia că dețin ceva din “*împărăția lui Christos*”⁶.

¹ Romani, 12:5.

² Corintieni, 12:16.

³ Leviticul, 19:18.

⁴ Gaudin 1995, p. 249.

⁵ Zamfirescu 1992, p. 164.

⁶ Ibidem.

Fără această vocație a bisericii și viziune a credincioșilor catolici nu poate fi concepută uriașa muncă de răspândire a catolicismului în întreaga lume și lupta împotriva ideologiilor îndreptate asupra sa de către Reforma protestantă, raționalismul iluminist sau de socialismul științific.

Pentru a crea o unică biserică a lui Christos “*un Domn, o credință, un botez*”, era necesară întărirea bisericilor și crearea unui sistem instituțional puternic. De aceea era “*vital pentru ca bisericile locale dispersate, confruntate cu diverse dificultăți, uneori cu persecuții, să se susțină reciproc și să se asigure reciproc că împărtășesc aceeași credință și că toate împreună constituie biserica lui Christos*”⁷.

Conștiința alcătuirii unei singure “*biserici catolice răspândită în tot universul*”⁸, prin comuniunea tuturor bisericilor cu biserica din Roma, a constituit un țel important de-a lungul secolelor.

Ales papă după moartea lui Grigore al XVI-lea, Pius al IX-lea (1846-1878) a fost confruntat încă de la începutul pontificatului său cu o situație foarte dificilă. Întreaga Europă considera că statul papal avea nevoie urgentă de reforme, papalitatea fiind consecvent atacată de naționaliștii italieni ca fiind unul dintre instrumentele prin care Austria își menținea dominația asupra peninsulei. Atitudinea de observator în timpul revoluției de la 1848 era percepută ca un sentiment de ostilitate pentru cauza națională, accentuându-se astfel divergențele dintre italieni și papă, privit ca un punct al reacțiunii⁹. Papa Pius al IX-lea era atacat și pe plan spiritual de reprezentanții catolicismului liberal, care considerau că Biserica catolică trebuia să accepte progresul, liberalismul și civilizația modernă. Pentru a întări autoritatea papei, Pius al IX-lea încheia la 18 august 1855 concordatul dintre Vatican și Imperiul Habsburgic, prin care se recunoștea și se intensifica influența Bisericii catolice, iar prin enciclica “*Quanta cura*”, însoțită de documentul “*Syllabus*” din 1864, respingea liberalismul, valorile moderne, amendând vehement ideile socialismului și comunismului¹⁰. Astfel, sub pontificatul papei Pius al IX-lea spiritul absolutist și conservator în Biserica catolică a atins apogeul. Se urmărea cu consecvență atragerea de noi credincioși catolici din întreaga lume (Europa, Asia, America, Africa), prin sprijinirea acțiunilor caritabile și susținerea ordinilor misionare.

În acțiunea de catolicizare a Orientului, promovată cu tenacitate de papa Pius al IX-lea, un rol important i-a revenit Austriei habsburgice. Constituirea celui de-al II-lea Reich în Prusia și formarea statului italian, ambele realizate în detrimentul Imperiului Habsburgic, au determinat Austria să renunțe la rolul de hegemon al lumii germane și să-și orienteze politica externă în vederea

⁷ Gaudin 1995, p. 266.

⁸ Ibidem, p. 267.

⁹ The New Enciclopedia Britanica, vol. IX, p. 485.

¹⁰ Cronologia Europei Centrale, p. 60.

expansiunii spre S-E Europei¹¹. Pentru realizarea scopului politic, Austria avea să se folosească nu numai de catolici, ci și de greco-catolicii din Transilvania, prin legătura lor națională, a aceleiași limbi și liturghii cu popoarele ortodoxe. Se urmărea alipirea popoarelor balcanice la imperiul catolic al Austriei, împiedecând unificarea lor în state naționale durabile¹². Cunoscând acest plan al bisericii catolice, mitropolitul Alexandru Șterca Șuluțiu l-a dezvăluit cu sinceritate¹³.

Atrasă în lumea catolică prin “*Actul de unire*” din 7 octombrie 1698, Bisericii greco-catolice din Ardeal, pe lângă acele “*privilegii*” promise, îi reveneau prin intrarea în marea Biserică romano-catolică și o serie de obligații: “*cercând schimbarea ceștii lumii înșelătoare și nestarea și neperirea sufletelor, căror în măsură mai mare trebuie a fi decât toate, prin bună voia noastră ne unim cu Biserica Romei cea catolică și ne mărturisim a fi mădularile acestei Biserici sfinte catolicească a Romei, prin această carte de mărturie a noastră și cu acele privilegii omuri voim să trăim, cu care trăiesc mădulările și popii acestei Biserici sfinte, precum înălția sa împăratul și coronatul craiul nostru ne face părtași*”.

Sensul carității catolice urmărea să realizeze o caritate de nivel maxim prin intermediul unor acțiuni ample, administrate în mod eficient, având drept scop mântuirea sufletului, întărirea minții și satisfacerea nevoilor trupești. Catolicii susțineau că adevărata credință putea fi cunoscută prin roadele ei, unul dintre acestea fiind săvârșirea unor acte de caritate.

În circularele adresate protopopului greco-catolic al Târgu-Mureșului, Elia Farago, de către episcopul Alexandru Șterca Șuluțiu, printre problemele cu care se confrunta Biserica unită erau menționate și cererile de ajutor pentru creștinii din alte zone ale lumii. La 13 februarie 1850 consistoriul episcopesc din Blaj, prin notarul său, Ștefan Man, aducea la cunoștința lui Farago proclamația guvernului Transilvaniei din 17 ianuarie a.c. de a se trimite ajutoare locuitorilor din cercul Tarnovului din Galiția, care aveau de suferit în urma revărsării apelor Vistulei. Se recomanda protopopului: “*se renduești a se vesti în toate bisericile din tractul frăției tale și prin parochi a îndemna oamenii spre ajutoriul acelor nefericiți – iar dobândita milostenie se o administrezi concernentului domn comandante a districtului, pe lângă quitanție la timpul seu încoace trimițându-o*”¹⁴. În acest context trebuie să menționăm faptul că, prin împărțirea Poloniei la 1795, Galiția de est a intrat în stăpânirea Austriei.

Aflați sub dominația turcească, creștinii din Orientul Mijlociu au avut de suportat persecuțiile și incursiunile trupelor turcești. Astfel, în circularele din 13 noiembrie¹⁵ și 29 decembrie¹⁶ 1851, transmise de consistoriul episcopesc din

¹¹ Ciachir 1987, p. 136.

¹² Stăniloae 1973, p. 156.

¹³ Ibidem, p. 156.

¹⁴ A.N.D.J. Mureș, fond Protopopiatul greco-catolic Târgu-Mureș, 225, fila 2.

¹⁵ Ibidem, 235, fila 14.

Blaș, se cerea ca, pentru sprijinirea creștinilor din Alep și Siria, prădați și uciși de turci, precum și pentru reconstrucția catedralei de legea unită din Sachle din Muntele Libanului, distrusă în urma incursiunilor turcești, “*să se culeagă milă*” și din partea credincioșilor greco-catolici din protopopiatul Târgu-Mureș.

În ceea ce privește problema binefacerilor, atenția catolicilor s-a concentrat asupra ordinilor religioase, unele dintre ele specializate în îngrijirea bolnavilor sau educația copiilor, cum au fost ordinul franciscan, călugărițele minorite sau Frații Sfântului Ioan etc. În anul 1854 era cunoscută activitatea și strădania călugărilor franciscani de a ridica un spital în Constantinopol. Pentru completarea resurselor, insuficiente pentru realizarea acestui obiectiv, papa Pius al IX-lea transmitema către toate bisericile catolice cererea de a participa la această acțiune inițiată de ordinul franciscan. În circulara episcopului Alexandru către protopopul Elia Farago din 10/29 martie 1854 se aducea la cunoștință: “*er prein ord(inațiunea) sa dein 20 martie a.c. 5009/674 demanda a se face colecta întru poporu pentru hospitiulu redicatu de P.P. franciscani în Constantinopole, și ce se va aduna a se trâmite încoace de unde se va trâmite la locurile cele mai înalte*”¹⁷.

De-a lungul secolelor, istoria provinciei Bosnia s-a caracterizat prin numeroase invazii declanșate din motive politice și religioase. Cu sprijinul Ungariei catolice, a ordinului călugărilor franciscani, Biserica din Roma a dus o politică de răspândire și introducere a catolicismului în Biserica bosniacă, denumită “*ecclesia Sclavoniae*” și fundamentată pe principiul mișcării bogomilice. Apărută într-un spațiu de întâlnire a sferei de influență a Bisericii occidentale cu cea a Bisericii răsăritene, bizantine, Biserica bosniacă a fost schismatică atât față de catolicism cât și față de ortodoxie, creându-și propria ei structură ierarhică și ideologică pe principiul dualist “*unul bun, iar celălalt rău*”¹⁸. Într-o perioadă în care catolicismul începea să domine în Bosnia, pe scena bosniacă a apărut, prin cucerirea ei de către Mahomed al II-lea, un alt factor de puternică influență religioasă: islamul. Catolicismul pierdea teren în favoarea noii religii islamice, la care se pare că membrii bisericii bosniace au aderat în masă, ca urmare a persecuțiilor catolice și similitudinilor dintre etica dualistă și islam, netezind astfel calea pentru instituirea unui avanpost al islamului în zona centrală a Europei¹⁹.

Deși creștinismul catolic din sudul Dunării a avut mult de suferit ca urmare a dominației turcești, Biserica catolică și-a făcut simțită prezența în special în nordul Bosniei, după 1850, cu scopul de a-i proteja pe cei de o credință cu ea și de a-i converti pe “*schismatici*”. După datele furnizate de ministerul cultelor din Austria, situația celor 200.000 de credincioși romano-catolici din Bosnia era foarte dificilă, în condițiile în care nu existau suficiente lăcașuri de

¹⁶ Ibidem, 235, fila 16.

¹⁷ Ibidem, 257, fila 5.

¹⁸ Stoianov 1999, p. 170.

¹⁹ Ibidem, p. 181.

cult. Neavând decât un număr de trei biserici, enoriașii erau obligați să practice ritualurile religioase în diverse spații improprii, ca de exemplu, în poieți, șuri sau sub cerul liber, în frig și ploaie. Pentru a veni în sprijinul acestor credincioși, Austria, susținând misionarismul catolic, preluând uneori și acțiunile caritabile ale Romei, prin adresa nr. 11342/1115 din 10 mai 1853, recomanda colectarea de bani pentru ridicarea unui seminar și a unei mănăstiri romano-catolice: “*să se adune bani spre ridicarea unui seminar și a unei Monastiri de religiune Romano-catolică în Bosnia, unde aproape 200.000 de suflete catolice după apăsările turcești sunt aduse la acea dureroasă stare, câtu nu au decâtu trei biserici și sunt constrânși a ține, în ploaie și frig și mai mare perte a fi lipsiți de toată mângâierea sufletească*”²⁰. În continuarea circularei, se cerea sprijinirea unui institut al ordinului preoților misericordieri, care se dedicau îngrijirii bolnavilor indiferent de religie sau națiune: “*Mai încolo, un institutu binefăcătoriu omenimei fiendu ordinea parenților misericordiani întru a căror case mii de persoane serace și bolnave, lipsite de mijloace de a-și câștiga sănătatea pierdută, fără de alegere ori de ce națiune, religiune cu stare să fie suntem frățiește provocați ca întru interesulu pătimitoarei omenimi se îndemnamu și pre clerulu împreună cu poporul acestei de Dumnezeu binecuvântate dieceze, pentru ca dein osteneala și agonisitele sale să se îndure a rupe câtu de puținelu spre ajutorirea acestui institut*”²¹.

Apartenența la Biserica Romei obliga credincioșii greco-catolici din Ardeal la sprijinirea unor biserici din Europa care se găseau în situații materiale și financiare dificile. În acest sens, menționăm circulara consistoriului episcopiei Făgărașului, emisă la 13 noiembrie 1851, care ne oferă informații despre situația mănăstirilor, bisericilor și preoților catolici din Valladolid, dioceza Jaen, în timpul episcopului Iosif. Situația acestora era atât de gravă și de mizeră încât nu dispuneau nici măcar de lumânări la care să țină slujba: “*Episcopul Iosipu a diocesei Jaen din Hispania, pentru restatorirea sănătății sale acum de un annu în Valladolid locuitoriu, arătându ajunsu într-atâta stare a monastirilor, capitulelor și parochilor diocesei sale, încâtu și cultu Dumnezeescu suntu siliți numai la o luminiță sărăcăcioasă a-l sevârși; cu frățiască încredințare se roagă ca spre puteițioasa câtu de câtu acoperire a trebuințelor să insistămu o colecta de ajutorinția*”²².

Deși situația materială și financiară a bisericilor și credincioșilor greco-catolici din Ardeal era destul de precară, consistoriul din Blaj transmitea protopopului greco-catolic din Târgu-Mureș, Elia Farago, circulara prin care era anunțat să participe la acțiunea de ajutorare a credincioșilor din Spania: “*a fi și știrbea noastră destulu de grea și noi asupriți de multă lipsă, cu toții suntem însă legătura noastră în tota biserica drept credincioasă în tota lumea ne*

²⁰ Ibidem, 248, fila 2.

²¹ Ibidem.

²² A.N. D.J. Mureș, fond Protopopiatul greco-catolic Târgu-Mureș, 235, fila 14.

provoacă, ca din puțin pe câtu avem cu câtu facem simțibilă scăderea noastră putem, să ajutăm pre frații noștri cei de o credință, mai multu încă decâtu noi scăziuți materialicește. Din care considerațiune vei avea și frăția tua și parochii subalterni de a îndemna pre poporul ascultarei noastre drept credinciosu ca spre ajutorirea pomeniților frați în credință după puteinția să conferească”²³.

În temeiul aceleiași legături cu biserica Romei, cardinalul Ungariei cerea în anul 1854 sprijinirea călugărițelor catolice din Ungaria care, în cadrul misiunii catolice din America Septentrională, se luptau cu multe neajunsuri în creșterea copiilor: *“Asemenea și Eminența sa Cardinalul Primate al Ungariei ne poștește ca după spiritul aceleiași sante religii ce ne unește cu maica beserica Romei să se provoace credincioșii noștri prein a lor parochi a da ceva ajutoriu de îndurare pentru unele călugărițe catolice dein Ungaria carele în America Septentrională se ocupau cu crescerea pruncilor catolici luptându-se cu multe lipse în acele țienuturi de necredincioși; și ce se va aduna, să se trimită la acestu scaunu”²⁴.*

Africa a fost primul continent întâlnit de navigatori în drumul lor spre “Indii” dar, în contradicție cu această realitate, a continuat să rămână pentru europeni o mare necunoscută, “*terra incognita*”, datorită faptului că nu erau cunoscute decât țărmurile sale. Inima continentului african continua să rămână un mister; la începutul secolului al XIX-lea un fusese încă explorată. Primul explorator al regiunilor centrale ale Africii, David Livingstone, dorea, așa cum spunea, să deschidă “*interiorul Africii spre creștinism, spre comerț, civilizație și libertate*”²⁵. Statele europene care au creat ulterior colonii în aceste regiuni considerau că civilizațiile cu care au venit în contact erau inferioare, nu se gândeau că erau, de fapt, numai diferite de civilizația occidentală, având tradiții și valori specifice. Paralel cu cucerirea și colonizarea acestor regiuni, s-a desfășurat și acțiunea misionară a Romei de a impune religia catolică. Dar în Africa Centrală răspândirea catolicismului s-a realizat cu mare greutate. Obiceiul băștinașilor de a se închina la idoli prin practicarea animismului și totemismului era considerat drept barbarie, o formă de religie primitivă și inferioară. Această religie primitivă, ritualizată și conformă cu ordinea lucrurilor și a oamenilor, în care înțelepciunea strămoșilor era transmisă din generație în generație, era foarte puternică. “*Locuitorii din Africa dein lăuntru centrală – se scria în circulara din 30 martie 1851*²⁶ – *trăescu în mare sălbăticie, căci la aceștia neputându până acum străbate razele credinței creștinești și prin urmare cultura sunt influențați de idoli*”. Era criticată starea de lucruri, practicarea comerțului cu sclavi negri: “*aici omenimea zidită după chipul și asemănarea lui Dumnezeu este robită și*

²³ Ibidem.

²⁴ A.N.D.J. Mure, fond Protopopiatul greco-catolic Târgu-Mureș, 257, fila 5.

²⁵ Luraghi 1971, p. 233.

²⁶ A.N.D.J. Mureș, fond Protopopiatul greco-catolic Târgu-Mureș, 237, fila 1.

dejosită la treapta dobitocească – oameni, feciorași, fetițe se mână la tergu spre venziare”. Pentru a ușura soarta acelor nefericiți oameni și pentru răspândirea cuvântului Evangheliei “și prin aceasta a-i scoate din întunericul și umbra morții la lumină și viață”, Grigore al XVI-lea, Patriarhul Romei, la 3 aprilie 1846, a dispus organizarea unei acțiuni misionare în părțile respective. Misiunea de creștinare a călugărilor și preoților trimiși în Africa, confrunțați cu cele mai mari greutăți, uneori chiar și cu pierderea vieții, a fost acceptată și sprijinită și de noul papă Pius al IX-lea. Cu mari sacrificii și greutăți, misionarii au reușit să construiască reședința, biserica și un seminar unde copiii răscumpărați pe banii misiunii puteau fi educați în legea creștinească și cultura europeană. Pentru realizarea acestor obiective aveau însă nevoie de sprijinul creștinilor din Europa. Împăratul Austriei, Francisc Iosif, prin decretul din 21 februarie 1851, a susținut acțiunea de sprijinire a misionarilor. Hotărârea împăratului era transmisă și guvernului ardelean care, la 19 martie, sub nr. 6631, aducea la cunoștința Scaunului episcopesc necesitatea și obligația ca fiecare dioceză să facă donații în produse sau bani: “*Acestuia prea grațioasa ordinațiune potrivit și frăției tuale încredințate în totu annu în trei dumineci sau trei sărbători mai alese spre acestu scopu să se culeagă milă și ce se va putea aduna spre a transpune Înaltului Guberniu acestui consistoriu se se admanueze*”²⁷.

În Țările Scandinave religia catolică a fost acceptată ca religie obligatorie, dar Reforma religioasă din secolul al XVI-lea a zdruncinat puternic edificiul catolic. În zece ani (1530-1540), sub domnia regelui Gustav I, în Suedia luteranismul a reușit să ia locul catolicismului, biserica suedeză fiind subordonată statului²⁸. Efectele Contrareformei și acțiunile de sprijinire a catolicismului de către papalitate nu au avut șanse prea mari de reușită. Dreptul la libertate religioasă a fost acordat prin legea cultelor din 1860 de către regele Carol al XV-lea²⁹.

Pentru a veni în sprijinul vicarului apostolic I. L. Studach, însărcinat din partea papei Pius al IX-lea cu sprijinirea comunității catolice din Suedia și Norvegia (Norvegia se separă de Suedia în 1902)³⁰, Mitropolitul Alexandru transmitea tuturor protopopiatelor din Ardeal, inclusiv protopopului greco-catolic Iosif Nylasi din Târgu-Mureș, circulara din 31/19 mai 1858, prin care se cerea tuturor credincioșilor să participe, asemenea celor din întreaga Austrie, la acțiunea de strângere de ajutoare pentru construirea unui spital și a unui institut de creștere a copiilor din Stocholm. Călugărițele misericordiene erau cele care se ocupau de această acțiune de binefacere. “*Maiestateasa C(esaro) r(egească) Apostolică – scria mitropolitul – cu prea înalta-i rezoluțiune dein 6 aprilie a. c., s-a îndurat prea grațiosu a concede vicarului apostolicu în Șvedia și Norvegia,*

²⁷ Ibidem.

²⁸ Hurdubețiu 1985, p. 64.

²⁹ Ibidem, p. 225.

³⁰ Popovici 1927, p. 292.

*I. L. Studach, facerea unei colete caritative în totu cuprinsulu monarhiei austriece, cu scopul de a se redica în Stokholm unu hospitalu cu călugăriție misericordiene cu care va fi împreunatu și un institut de creștere. Deci, onorat frăția tua vei griji ca prein parochi[i] tractului frăției tale să se provoace credincioșii noștri a da ceva ajutoriu de îndurare spre scopulu mai susu aretatu și ce se va aduna se tramite încoace de unde se va expedia la locurile mai înalte*³¹.

Catolicismului, un organism viu, alcătuit din oameni legați prin credință și un anumit mod de viață, îi era specifică caritatea care avea un sens activ. Ea însemna “*să facem tot ceea ce este posibil pentru ceilalți*”³². Aceste fapte cu efecte îndelungate erau săvârșite în folosul bisericii și al binelui public al societății. La baza tuturor acestor acțiuni a stat doctrina religioasă, activitățile caritabile, misionarismul și necesitatea luptei împotriva tendințelor liberale din cadrul Bisericii catolice, a filosofiei iluministe, socialismului și comunismului. Pentru Austria, extinderea catolicismului constituia un instrument în extinderea influenței sale în S-E Europei.

Studiul documentelor din Fondul protopopiatului greco-catolic Târgu-Mureș ne oferă informații privind situația Bisericii și a credincioșilor catolici din alte țări. Situația materială și financiară dificilă în care se afla Biserica catolică a determinat intervenția Papei Pius al IX-lea și a Austriei cu scopul de a sprijini parohiile locale care necesitau ajutoare. La aceste acțiuni caritabile, de răspândire și susținere a catolicismului, desfășurate în Orientul Mijlociu, Bosnia, Galiția, Spania, Suedia, America Septentrională, Africa, era solicitată să participe și Biserica unită din Transilvania.

ANA HANCU

SOLIDARITY MOVEMENTS OF THE GREEK-CATHOLICS FROM TRANSYLVANIA IN THE MID 1800s

ABSTRACT

This is a study of documents from the residence of the Greek-Catholic Archpriest from Târgu-Mureș. We have uncovered important information regarding the status of the Greek-Catholic Church and the condition of Catholics from other countries in the mid 1800s. The Catholic Church was in financial difficulty at the time and Pope Pius IX decided to help the parishes in need. The Greek-Catholic Church from Transylvania was invited to take part in these actions, which were also aimed at spreading Catholicism in the Middle East, Bosnia, Galicia, Spain, Sweden, America and Africa.

³¹ A.N.D.J. Mureș, fond Protopopiatul greco-catolic Târgu-Mureș, 292, fila 8.

³² Bossy 1998, p. 198.

ANEXE

Prea onorate în Christos Frate !

Cu aciastă ocazie și proclamația a aceluiași prea lăudatu Gubernatoriu din 17 Ianuarie a. c. dată spre acelu scopu și se trimite ca vezându din aceia starea cei miseră la care porni inundarea apei Vistulei au devenitu locuitorii Cercului Tarnovului din Galicia, se renduesci a se vesti în toate besericile din tractul frăției tuale și prin parochi a îndemna oameni, spre ajutoriu al acelor nefericiți – iară dobândita milostenie se o administrezî concernentului Domn Commendante a Districtului, pe lângă quietanție la timpul seu încoace trimițându-o.

Care toate spre împlinire frăției tuale încredințându-le, frățește remanemu,
Prea onorat frăției tuale de binevoitori, în Hristos frați,
Blasiu, 13 februar, 1850 Consistoriu episcopesc, Stefan Man, notariu

A.N.D.J. Mureș, fond Protopopiatul greco-catolic Tg.-Mureș, 225, fila 2.
Manuscris. Limba română, adresat lui Elia Farago.

Onorate în Christos frate !

Lăcuitorii din Africa dein lăuntru Centrală trăescu în cea mai mare sălbătăcie, căci la aceștia neputându până acum străbate raziile credinței creștinesci, și prin urmare a culturai, sunt închinători de idoli, - aici omenimea zidită după chipul și asemănarea lui Dumnezeu este robită și dejosită la treapta dobitocească - oameni feciorași, fetiție, asemenea vitelor necuventătoare se mână la tergu spre venziare.

De trista sorte acestora de toată considerațiunea demni locuitori pătrunsu Grigorie I-a Patriarhul Romei plinu de zelu dumneziescu, și de dragoste creștinească învăpăiatu în 3 aprilie 1846 cu puțin dară înainte de moartea sua, alegându bărbați de asemenea zelu și dragoste învăpăiați, proveziuți cu necesariile spese i-au însărcinatu în calitate de missionari a străbate la acelea nefericite creaturi spre a le vesti cuventul Evanghelii, și prin aceasta a-i scoate din întunericu și umbra morții la lumină și viața.

Acești bărbați apostolicesci în misiunea sua și de Patriarhul Romei de acum Evlavie al 9-lea întâriți la toate suferințele, ba și la moarte rezoluți după multe lupte au ajuns la locul menitu, aci cu mari spese și-au redicatu reședinția, beserica și seminaru - cu banii săi rescumpăra pruncii negrilor de vânzare aduși; și pre aceștia în seminaru în legea creștinească crescându-i cu ajutoriu acestora se străduescu între popoarele acestea nefericite a lăși credinția creștinească și cultura europeană; însă spre aciasta au lipsă de ajutoriu al creștinilor din Europa; pentru aceea Maiestatea sua Sacratissima Împeratulu nostru și Regele Apostolicu cu a sua preînalta hotărâre din 21 februarie a. c. nouă prin Înaltul Guberniu în 19 martie, sub nr. 6631 a. c. încunoscințata împuternicesce Scaunulu Episcopescu a dispune ca spre acestu scopu înaltu în totu anu în diocesu să se adune milă și bani spre a-i înainta la Guberniu să se trimită încoace,-

Aceștiia prea grațiosa ordinațiuni potrivit și frăția tua vei mișloci ca în besericile grijei frăției tuale încredințate în totu annu în trei dumineci sau trei sărbători mai alese spre acestu scopu să se culeagă milă și ce se va putea aduna spre a se transpune Înaltului Guberniu acestui consistoriu se se admanuezie.

Frăției Tuale
Blasiu, 30 martie s. v. 1851

de bine voitori în Christos Frati
Consistoriul episcopesc
Stephan Man, Notariu

A.N.D.J. Mureș, fond Protopopiatul greco-catolic Tg.-Mureș, 237, fila 1.
Tipar. Limba română, adresat lui Elia Farago.

Onorate în Christos Frate !

Înălțatu C(esaro) R(egesc) Guberniu sub 9-a a l(unii) c(urente), nr. 25396 în urma înaltului decretu demanda și Excellenția sua nunciul apostolicescu din Viena comanda în Domnul, ca pentru ajutorirea spre a se putea reînoui din ruinele suale de toți sărăciti prin incursiunile asupra creștinilor în anii trecuți fosta biserica cathedrală de legea unită din Sachle în muntele Libanului aflătoare să se culeagă milostenie.-

Asemenea: Episcopul Iosipu a Diocesei Jaen din Spania, pentru restatorirea sănătății suale acum de un anu în Valladolid locuitoriu, arătandu ajunsă într-atâta stare a monastirilor capituleloru, și parochilor diocesei suale, în câtu și cultu dumnezeescu a lu săvârși; cu frățească încredeințare se roagă ca spre puțințioasa câtu de câtu o colletă de ajutorinția.

O fi și starea noastră destulu de grea și noi asupriți de multă lipsă, cu toții suntem - însă legătura noastră în toată biserica dreptu credincioasă în tota lumea ne provoacă, ca din puținie câtu avem cu câtu facem simțibilă scăderea noastră putemu să adjutăm pre frații noștri cei de o credință, mai mult încă decât noi scăziuți materialicesce.

Din care considerațiune vei avea și frăția tua, și parochi[i] subalterni de a îndemna pre poporul ascultarei noastre drept credinciosu, ca spre ajutorirea pomeniților frați în credință după puținția să conferească – și ce se va aduna, pe lângă demonstrațiune, pre ambe praenumitele locuri destinat să trimiți încoace, spre mai încolo manipulațiune.

Blaj, 13 noemvrie, st. v.
1851

De binevoitori, în Christos frați
Stefan Man, notariu

A.N.D.J. Mureș, fond Protopopiatul greco-catolic Tg.-Mureș, 235, fila 14.
Manuscris. Limba română, adresat lui Elia Farago.

Onorate în Christos Frate !

Același Înălțiatu sub a 5 a lunei și annului habente, nr. suu 27 168, poruncesce, ca pentru creștinii din Alepo și Syria, prin turci prădați și uciși, să se culeagă milă. Ce se va aduna, drept aceea frăția tua vei administra perceptorului concernente, pre lângă quitanție, care apoi o vei trimite încoace spre mai încolo manipulațiune.

Blaj, 29 decembrie st. v. 1851

De binevoitori Alexandru,
Eppiscopul Făgărașului

A.N.D.J. Mureș, fond Protopopiatul greco-catolic Tg.-Mureș, 235, fila 16.
Manuscris. Limba română, adresat lui Elia Farago.

Onorate în Christos Frate !

Același Înălțatu prein Ordinațiunea sa de 10 mai a. c. nr. 11342/1115, întru urmarea edictului de la Înaltulu C(esaro) R(egesc) Ministeriu al Cultului, ne demandă a se publica ca întru urmarea prea Înaltei decisiuni a Majestății sale cesaro-regești apostolești să se adune ajutoriu de bani spre ridicarea unui seminaru și a unei monastiri de religiune romano-catolică în Bosnia, unde aproape 200.000 de suflete catolice după apăsările turcești sunt aduse la aceea dureroasă stare, câtu nu au decâtu trei beserici și sunt constrânși a ține S(fânta) Liturghie în poieți, șuri sau suptu ceriulu neacoperitu în tină, ploaie și frig și mai mare parte a fi lipsiți de toată mângăierea sufletească.

Mai încolo, unu institutu binefăcătoriu omenimei fiendu ordinele părinților misericordieri întru a căror case mii de persoane serace și bolnave, lipsite de mijloace de a-și recâștiga sănătatea pierdută, fără de alegere ori de ce națiune, religiune, cu stare să fie, suntem frățiește provocați ca întru interesulu pătimitoarei omenimi să îndemnăm și pre clerul împreună cu poporul acestei de Dumnezeu binecuvântate dioceze, pentru că dein osteneala și agonisitele sale să se îndure a rupe câtu de puținelu spre ajutorirea acestui institut.

Blasiu, 4 august s. n., 1853

De binevoitori,
Constantin Alutan, vicar general

A.N.D.J. Mureș, fond Protopopiatul greco-catolic Tg.-Mureș, pachet VI, 248, fila 2.
Tipar. Limba română, adresat lui Elia Farago.

Onorate în Christos Frate !

Er prein ordinațiunea să dein 20 martie a. c. 5009/674 demandă a se face colecte întru poporu pentru hospițiulu redicatu de P. P. Franciscani în Constantinopole, și ce se va aduna a se trimite încoace, de unde se va trimite la locurile mai înalte.

Asemenea și Eminenția sa Cardinalele - Primate al Ungariei ne poștește că după spiritul aceleași sante religiuni ce ne unește cu maica biserica romană să se provoace credincioșii noștri prein ai lor parochi, a da ceva ajutoriu de îndurare pentru pentru unele călugărițe catolice dein Ungaria carele în America Septentrională se ocupă cu creșterea pruncilor catolici; și ce se va aduna, să se trimită la acest scaunu.

Blaj, 10 aprilie/29 martie, 1854

De binevoitori,
Episcopul Alesandru

A.N.D.J. Mureș, fond Protopopiatul greco-catolic, Tg.-Mureș, 257, fila 5.
Tipar. Limba română, adresat lui Elia Farago.

Onorate în Christos Frate !

Majestatea sa c(esaro) c(răiască) Apostolice cu prea înalta-i rezoluțiune dein 6 apr(ilie) a. c. s-a înduratu prea grațiosu a concede vicariulu apostolicu în Svedia și Norvegia I. L. Studach facerea unei colete caritative în totu cuprensulu monarhiei austriece cu scopul de a redica în Stokholm unu hospitalu cu călugărițe misericordiane cu care va fi împreunatu și unu institutu de creștere. Deci, O(norat) F(răția) vei griji ca prein parochii tractulu fr(ăției) tale să se provoace credincioșii noștri a da ceva ajutoriu

de îndurare spre scopulu mai susu aretatu și ce se va aduna se trâmite încoace de unde se va espedui la locurile mai înalte.

Blasiu, 31/19 Maiu, 1858

Alesandru, Archiepiscopu Mitropolit

A.N.D.J. Mureș, fond Protopopiatul greco-catolic Tg.-Mureș, 292, fila 8.
Tipar. Limba română, adresat lui Iosif Nyulasi.

Abrevieri bibliografice

- A.N.D.J. Mureș - Arhivele Naționale. Direcția Județeană Mureș.
Bossy 1998 - John Bossy, *Creștinismul în Occident, 1400-1700*, București 1998.
Ciachir 1987 - Nicolae Ciachir, *Istoria popoarelor din S-E Europei în epoca modernă*, București 1987.
Cronologia Europei Centrale - N. Bocșan, V. Leu, S. Mândruț, R. Mârza, R. Graf, *Cronologia Europei Centrale (1848-1989)*, Iași 2001.
Gaudin 1995 - Philippe Gaudin, *Marile religii*, București 1995.
Hurdubețiu 1985 - Ion Hurdubețiu, *Istoria Suediei*, București 1985.
Luraghi 1971 - Raimondo Luraghi, *Europenii caută Eldorado*, București 1971.
Popovici 1927 - Eusebiu Popovici, *Istoria bisericească universală și statistica bisericească*, București 1927.
Stăniloae 1973 - Dumitru Stăniloae, *Uniatismul din Transilvania, încercare de dezmembrare a poporului român*, București 1973.
Stoianov 1999 - Yuri Stoianov, *Tradiția ascunsă a Europei*, Iași 1999.
Zamfirescu 1992 - Dan Zamfirescu, *Ortodoxie și Romano-Catholicism*, București 1992.